

Asia: VN/12980/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi digipalvelulain 6 a §:n muuttamisesta (tekoäly neuvonnassa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetushallitus kiittää mahdollisuudesta lausua valtiovarainministeriön esityksestä.

Opetushallitus pitää esitettyä lakiehdotusta hallinnon automaattista neuvontaa koskevaksi sääntelyksi pääosin kannatettavana. Ehdotettu uusi 6 a § selkeyttää viranomaisten mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisia palveluja ja palveluautomaatiota neuvonnassa samalla, kun asiakkaan oikeusturvaan, läpinäkyvyyteen ja hyvän hallinnon periaatteisiin kiinnitetään asianmukaista huomiota.

Opetushallitus katsoo, että ehdotettu tarkennus veloitteesta kertoa asioinnista palveluautomaation kanssa ei välttämättä tuota selkeyttä asiaan. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta jatkossakin lienee tarkoituksenmukaista kertoa palveluautomaatiosta eikä jättää käyttäjälle mitään tulkinnanvaraa.

Opetushallitus pitää tärkeänä sitä, että palvelun käyttäjälle tarjotaan tietoa siitä, miten asiointia voidaan jatkaa luonnollisen henkilön kanssa. Ehdotettu täsmennys yhteydenottotavasta parantaa sääntelyn ymmärrettävyyttä ja vastaa paremmin säännöksen alkuperäistä tarkoitusta ilman, että viranomaisille syntyy tulkinnanvaraisia veloitteita asiointin välittömästä siirtämisestä.

Laadun varmistamista ja valvontaa koskevia veloitteita Opetushallitus pitää kannatettavina. On perusteltua, että viranomainen vastaa automaattisen neuvonnan laadusta sekä ennen käyttöönottoa että käytön aikana. Samalla sääntelyn joustavuus mahdollistaa erilaisten teknisten ratkaisujen, mukaan lukien tekoälypohjaisten järjestelmien, hyödyntämisen. Viranomaisen pitää kuitenkin pystyä rajoittamaan käytettävä lähdeaineisto ja todentaa sen sisällöllinen ja kielellinen laatu ennen käyttöönottoa ja käytön aikana. Tällöin tekoälypohjaisen palveluautomaation mahdollinen hallusinaation riski saadaan minimoitua. Laadun määrittelyssä on asianmukaista

tukeutua voimassa olevaan lainsäädäntöön, kuten hallintolain vaatimuksiin palvelun asianmukaisuudesta ja hyvästä kielenkäytöstä. Vastuuhenkilön nimeämistä koskeva ehdotus selkeyttää vastuunjakoja ja tukee asianmukaista hallintoa.

Opetushallitus pitää tärkeänä myös sitä, että suuririskisten esimerkiksi henkilötietoja sisältävien palveluiden kohdalla harkitaan organisaatiossa tapauskohtaisesti voiko tekoälyä käyttävää palveluautomaatiota käyttää. Opetushallituksen osalta tämä koskee esimerkiksi Opintopolun palvelukokonaisuuden joitakin tietovarantoja ja rekistereitä.

Opetushallitus tuo esille, että kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla (varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, lukio- ja ammatillinen koulutus, tutkintokoulutukseen valmentava koulutus, työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, taiteen perusopetus ja vapaa sivistystyö) lainsäädännön lähtökohtana on se, että kasvatus, opetus ja koulutus on ihmisen antamaa. Myös osaamisen ja oppimisen arvioinnissa tulee noudattaa kunkin koulutusasteen ja -muodon opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteita sekä huomioida lainsäädännöstä johtuvista syistä, että arviointiin liittyvien päätösten tekijän tulee olla arvioinnista vastaava ihminen, eikä arviointiin liittyvää päätöksentekoa voi ulkoistaa tekoälylle. Toimialan lainsäädännössä on lisäksi useita säännöksiä, jossa tietty opetus- tai siihen liittyvä muu tehtävä kuten tuen tarpeen arviointi on asetettu nimenomaisesti ihmiselle, kuten opettajalle tai erityisopettajalle. Vastaavasti toimialan lainsäädännössä on erityissäännöksiä siitä, että oppilaalla ja opiskelijalla on nimenomainen oikeus saada henkilökohtaista ohjausta (esimerkiksi perusopetuslaki (628/1998) 11 a §, lukiolaki (714/2018) 25 §, laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) 61 §).

Lakiehdotuksen perusteella nykyisestä laista olisi tarkoitus poistaa 6 a §:n 1 momentin 1 kohdan rajaus (neuvonnassa ei tuoteta viranomaisen ratkaisua), sekä 4 kohdan vaatimusta (käyttäjälle kerrotaan, että hän asioi palveluautomaation kanssa) on tarkoitus keventää. Lakiehdotuksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, minkälaisissa tilanteissa ja kuinka laajasti neuvonta olisi tarkoitus mahdollistaa tekoälyllä kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Kuten edellä on esitetty, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan lainsäädännön lähtökohdista johtuen kasvatusta, opetusta ja koulutusta järjestettäessä mahdollisuudet palveluautomaation käyttöön ovat rajalliset. Vastaavasti neuvontaa voi tietyissä tilanteissa kysyä myös alaikäinen oppilas- tai opiskelija, jolla ei ole aikuista vastaavaa kokemusta, tietoa tai taitoa arvioida tekoälyn käytön ilmeisyyttä. Näissä tilanteissa olisi ensiarvoisen tärkeää, että oppilas ja opiskelija ymmärtää asioivansa tekoälyn kanssa. Edellä mainituilla perusteilla Opetushallitus katsoo, että vaikka tavoite tekoälyn hyödyntämisestä osana viranomaisten neuvontaa on sinänsä kannatettava, sääntelyn keventämisen tarkoituksenmukaisuutta suhteessa kasvatuksen ja koulutuksen toimialan lähtökohtiin tulisi arvioida tarkemmin ja toimialan lainsäädännön erityispiirteet huomioiden.

Opetushallituksen tehtävään kuuluu ammatillisten tutkintojen perusteiden laadinta ja erityisesti sosiaali- ja terveysalan tutkintojen näkökulmasta Opetushallitus toteaa seuraavasti. Digipalvelulain 6 a §:n ehdotetut muutokset laajentavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamisvaatimuksia merkittävästi. Terveys- ja terveydenhuollon neuvonnassa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamisvaatimukset laajenevat perinteisestä kliinisestä ja asiakastyön osaamisesta kohti teknologista, oikeudellista ja laadunhallintaan liittyvää osaamista.

Grönholm Annika
Opetushallitus